

Talousvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi jätelain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Ympäristövaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi jätelain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta (HE 40/2021 vp): Asia on saapunut talousvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava ympäristövaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitussihteeri Jussi Kauppila, ympäristöministeriö
- johtava tutkija Janne Tukiainen, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT
- vanhempi ekonomisti Lasse Pöyry, Kilpailu- ja kuluttajavirasto
- toimitusjohtaja Riku Eksymä, Suomen Kiertovoima ry - KIVO
- erikoissuunnittelija Hanna Salmenperä, Suomen ympäristökeskus
- toimialajohtaja Petri Kouvo, Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymä
- erityisasiantuntija Tuulia Innala, Suomen Kuntaliitto
- johtava asiantuntija Matti Kahra, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- asiantuntija Pekka Loukola, Suomen Kuljetus ja Logistiikka SKAL ry
- lainsäädäntöasioiden päällikkö Tiina Toivonen, Suomen Yrittäjät ry
- toimitusjohtaja Otto Lehtipuu, Ympäristöteollisuus ja -palvelut YTP ry
- yhteiskuntasuhdejohtaja Jorma Mikkonen, Lassila & Tikanoja Oyj
- toimitusjohtaja Arto Ryhänen, Jätekuukko Oy
- toimitusjohtaja Henri Pesonen, Delete Group Oy
- toimitusjohtaja Mikko Lammi, Pohjanmaan Hyötyjätekuljetus Oy
- professori Ari Hyytinen
- professori Petri Kuoppamäki

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- työ- ja elinkeinoministeriö
- Kaupan liitto ry
- Suomen luonnonsuojeluliitto ry
- Fortum Oyj

Valiokunnan lausunto TaVL 20/2021 vp

- Kainuun Jätehuolto Oy
- RL-Palvelut Oy
- Suomen Uusiomuovi Oy
- HPP Asianajotoimisto Oy

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- professori Niku Määttänen, Helsinki Graduate School of Economics
- Kestävyyspaneeli
- Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra
- professori Paul Lillrank

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Hallituksen esityksen tausta ja keskeinen sisältö. Hallituksen esityksellä toteutetaan hallitusohjelman strategiseen kokonaisuuteen ”Hiilineutraali ja luonnon monimuotoisuuden turvaava Suomi” sisältyviä kirjauksia, joilla edistetään jätteen kierrätystä ja vahvistetaan Suomen roolia kiertotalouden edelläkävijänä. Esityksen sisältämillä ehdotuksilla pantaisiin täytäntöön tiettyjen muovituotteiden ympäristövaikutuksen vähentämisestä annettuun direktiiviin sisältyvät kiellot ja merkintävaatimukset.

Osa ehdotetuista muutoksista on siis välttämättömiä EU:n jätesäädöspaketin ja pysyvistä orgaanisista yhdisteistä annetun asetuksen täytäntöön panemiseksi, mutta osa juontaa kansallisista tavoitteistamme.

Uuden sääntelyn mukaan pakkausten tuottajien ja kuntien olisi järjestettävä asumisessa syntyvän pakkausjätteen erilliskeräys. Erilliskeräysveloitteet olisivat voimassa olevaa sääntelyä tiukempia. Tuottajat ja kunnat veloitettaisiin sopimaan yhteistoiminnasta sekä korvauksista, jotka tuottajat maksavat kunnille pakkausjätteen erilliskeräyksestä ja kuljetuksesta. Pakkausten tuottajien tulisi vastata vähintään 80 prosentista koko pakkausjätehuollon kustannuksista. Jätteitä ammattimaisesti keräviä veloitettaisiin edistämään jätteiden uudelleenkäytön valmistelua.

Talousvaliokunta on toimialansa mukaisesti tarkastellut lainsäädäntöehdotusta markkinoiden toimivuuden, kilpailun, valinnanvapauden ja julkisten hankintojen näkökulmasta. Talousvaliokunta pitää ehdotettua sääntelyä tarkoituksenmukaisena, mutta ehdottaa ympäristövaliokunnan harkitsevan tässä lausunnossa esille nostettujen havaintojen huomioimista mietinnössään.

Arvioita lainsäädännön päälinjoista. Jätelainsäädäntö on lukuisia eri toimijoita ja toimialoja koskeva kokonaisuus, joka muodostuu keskinäisriippuvuussuhteita luovasta EU-tasoisesta ja kansallisesta normistosta. Sääntelyn rajapintoja on erityisesti julkisiin hankintoihin ja ympäristönsuojeluun.

Talousvaliokunta toteaa, että Suomessa jätelainsäädännön eräs keskeinen haaste liittyy siihen, että jätteiden keräämisen ja materiaalin kierrätyksen kannalta olosuhteet vaihtelevat merkittävästi maan eri osissa niin jätehuollon maantieteellisten syiden kuin toiminnan liiketaloudellisen kannattavuuden ja markkinapuutetilanteiden suhteen. Tähän vaikuttavat myös erot jätteen ke-

Valiokunnan lausunto TaVL 20/2021 vp

rättävyydessä, koostumuksessa ja volyymissä eri puolilla maata. Jätetoimialalle on tyypillistä korkea alalle tulon kynnys, mikä osaltaan vaikuttaa myös kilpaillun markkinan muodostumisen vaikeuteen.

Ehdotuksen mukainen jätteen erilliskeräysvelvoitteiden säätäminen asetuksella vaikuttaa eniten suurten kaupunkien ulkopuolella ja taajamien pienissä kiinteistöissä. Suuret kaupungit ovat jo aikaisemmin lisänneet kotitalousjätteiden erilliskeräystä. Pienissä taajamissa pakkausjätteen ja biojätteen erilliskeräys nojautuu nyt uutena annettavaan asetustasoiseen määräykseen. Kunnilla tulee kuitenkin olemaan mahdollisuus sovittaa ja sopeuttaa jätehuollon tasoa oloihinsa sopiviksi. Kuljetusjärjestelmää koskevan muutoksen vaikutukset näkyvät selvimmin niissä kunnissa, joissa on nyt käytössä kiinteistön haltijan järjestämä kuljetus; näiden on siirryttävä pakkausjätteen ja biojätteen osalta kunnan järjestämään palveluun.

Jätedirektiivin tarkoittama tuottajavastuu voidaan toimeenpanna joko operatiivisena vastuuna tai kustannusvastuuna. Talousvaliokunnan saaman selvityksen mukaan valittu vastuunjakomalli ei itsessään muodostu määrääväksi tekijäksi jätehuollon onnistumisessa, vaan olennaista on järjestelmän toimeenpanotapa.

Eri jakeilla on erilainen merkitys jätteen kerääjälle. Jae voi olla joko varallisuusarvoinen jatkojalostus- tai -käyttökelpoinen omaisuuserä tai toisena ääripäänä vaikeasti hävitettävä, kustannuksia luova taakka. Tässä valossa on luontevaa, että eri jakeiden keräyksen sääntelykohtelu on vastavasti eriytetty.

Kuljetusjärjestelmän muutosten vaikutukset yritystoimintaan. Ehdotetun sääntelyn mukaan kunta voi järjestää vastuulleen kuuluvan jätteen kuljetuksen itse tai jätelain 37 §:ssä säädettyjen edellytysten täyttyessä siirtää kuljetuksen järjestämisen kiinteistön haltijalle. Talousvaliokunnan saamissa asiantuntijalausunnoissa on esitetty osin ristiriitaisiakin käsityksiä siitä, kuinka kunnan kilpailuttama kuljetus vaikuttaa yrityksiin. Osa kuulluista asiantuntijoista on katsonut, että kaksoisjärjestelmä voi johtaa kuljetustoiminnan keskittymiseen ja siten viedä elintilaa pieniltä, paikallisilta toimijoilta. Toisaalta eräissä asiantuntijalausunnoissa on esitetty päinvastainen näkemys, että kunnan järjestämissä kilpailutuksissa vain suuret toimijat voisivat menestyä.

Talousvaliokunnan mukaan olennaista on, että kunnat kilpailuttavat jatkossa jätteenkuljetukset niin, että myös pienet ja keski-suuret yritykset voisivat menestyä kilpailutuksissa. Esitys tuo osin hankintalakea tiukempia säännöksiä, joilla vahvistettaisiin entisestään kunnan velvollisuutta huolehtia kuljetusurakoiden asianmukaisesta kilpailutuksesta. Käytäntöjen muuttaminen on mahdollista jo voimassa olevan lainsäädännön perusteella, mutta ehdotettu lisäsääntely edistäisi kuljetusurakoiden asianmukaista kilpailutusta ja uusien yritysten pääsyä markkinoille. Parhaimmillaan kuntaurakoiden kilpailuttaminen tarjoaa lisää vakaita työmahdollisuuksia niin uusille kuin jätealalla jo toimiville yrityksille. Talousvaliokunnan saaman selvityksen mukaan kunnan järjestämän kuljetuksen alueilla pk-yritysten osuus on 44 % ja kiinteistönhaltijan järjestämän kuljetuksen alueilla 42 %. Talousvaliokunta korostaa, että jatkossakin elinkeinoelämän toimijat tilaavat jätteiden keräilyn ja kuljetuksen haluamaltaan toimijalta ja kunnan kilpailutus koskisi vain asuin-kiinteistöillä syntyvää pakkaus- ja biojätettä.

Valiokunnan lausunto TaVL 20/2021 vp

Talousvaliokunta pitää selvitettyinä, että molemmissa malleissa voidaan päätyä jonkin järjestelmään osallisen tahon kannalta edulliseen tai epäedulliseen tilanteeseen. Olennaista on, että siltä osin kuin tehtäviä annetaan julkisyhteisön ulkopuolisten toimijoiden hoidettaviksi, näiden urakoiden kilpailuttaminen hoidetaan hyvin. Talousvaliokunta kiinnittää huomiota kunnallisen jätehuollon toimijoiden hankintaosaamiseen.

Ehdotetun sääntelyn mukaan pakkausten tuottajayhteisön jätehuollon tulee kattaa kaikki pakkausmateriaalit. Talousvaliokunta katsoo, että ehdotus vähentää pakkausten tuottajien ja kuntien välisen yhteistoimintasopimuksen neuvottelemiseen ja toimeenpanoon liittyviä riskejä. Lienee väistämätöntä, että järjestelmän muuttaminen aiheuttaa hallinnollista taakkaa ja kustannuksia lyhyellä aikavälillä, mutta saadun selvityksen perusteella on oletettavaa, että pitkän aikavälin hyödyt ovat näitä haittoja suuremmat. Talousvaliokunta on tätä punnitessaan ottanut huomioon myös, että esitykseen sisältyy siirtymäsäännös, jonka mukaan merkittävän kierrätysinvestoinnin syntymisen kannalta tärkeä sopimus, jonka nykyinen tuottajayhteisö on tehnyt ennen lain voimaantuloa, velvoittaa sitä tuottajarekisteriin hyväksyttyä uutta tuottajayhteisöä, jolle sopimuksen tehneen tuottajayhteisön vastuut ja oikeudet muutoin siirtyvät.

Ehdotetut muutokset kasvattavat kuntien jätehuoltoyhtiöiden ei-taloudellisen toiminnan liikevaihtoa nykyisestä, mikä mahdollistaa niille nykyistä laajemman markkinaehtoisen toiminnan, koska sidosyksikön toiminnan maksimivolyymi on määritelty suhteessa sen liikevaihtoon (10 %). Tämän hetken tietojen valossa vuoden 2030 alusta sidosyksikköraja laskee 5 %:iin, mikä on hankintalain (1397/2016) 15 §:ssä säädetty yleinen sidosyksikköraja. (TaVM 31/2016 vp — HE 108/2016 vp)

Talousvaliokunta toteaa, että sikäli, kun kilpailuneutraaliteettiongelmia esiintyy, niihin voidaan puuttua parhaiten muuttamalla julkisten hankintojen sidosyksikkösääntelyä.

Valtiontukisääntely. Kunnalliset jätehuoltoyhtiöt ovat kilpailulainsäädännön valossa yrityksiä. Kilpailusääntöjä ei kuitenkaan sovelleta ei-taloudelliseen toimintaan, minkä vuoksi on tärkeää tunnistaa taloudellisen ja ei-taloudellisen toiminnan ero ja raja.

Taloudellisen toiminnan käsitettä ei määritellä unionin lainsäädännössä, vaan sen sisältö on kehittynyt oikeuskäytännössä: EU-tuomioistuimen mukaan taloudellinen toiminta kattaa hyödykkeiden tarjoamisen markkinoilla missä tahansa organisaatio- tai rahoitusmuodossa. Ratkaisukäytännössä julkisen toimijan harjoittaman toiminnan luonnetta on punnittu myös kiinnittämällä huomiota siihen, kilpaileeko tai voisiko toiminta kilpailla yksityisten yritysten toiminnan kanssa.

Valtiontukisääntöjä ei siten sovelleta, jos julkisyhteisö toimii viranomaisen ominaisuudessa tai kun toiminta kuuluu valtion keskeisiin tehtäviin tai liittyy näihin tavoitteiltaan. Kilpailusääntöjä ei sovelleta myöskään silloin, kun palvelut tuotetaan verovaroin ja asiakkailta peritään sellainen maksu, joka ei kata toiminnan todellisia kustannuksia. Se seikka, että toimijalla on joidenkin toimintojensa harjoittamisen yhteydessä julkiselle vallalle kuuluvia toimivaltuuksia, ei estä luokittelemasta sitä EU-oikeudessa tarkoitetuksi yritykseksi sen muiden toimintojen osalta.

Valiokunnan lausunto TaVL 20/2021 vp

Kilpailulainsäädäntöä voidaan siten soveltaa jätehuoltoon liittyvään liiketoimintaan siitä riippumatta, harjoitetaanko taloudellista toimintaa viranomaismuodossa, liikelaitoksena, julkisoikeudellisena laitoksena vaiko osakeyhtiönä.

Ehdotetun, pakkauksia koskevien jätehuoltopalveluiden järjestämisessä kyse on kunnan lakisääteisen järjestämisvastuun toteuttamisesta. Sen sijaan palveluiden tuottaminen yrityksille korvausta vastaan on lähempänä taloudellista toimintaa. Palveluiden tarjoamista kunnan määräysvallassa olevan, voittoa tavoittelevan yhtiön kautta on pidettävä aina taloudellisena toimintana. Myös mikäli järjestämisvastuussa oleva kunta, kuntayhtymä tai kunnallinen jäteyhtiö sopii yritysten kanssa kunnan palvelusta ja sen laajuudesta ja yritys maksaa niistä korvauksen, näyttäytyy toiminta luonteeltaan taloudellisena.

Nyt käsillä olevan lainsäädäntöhankkeen osalta pakkausten keräysten ja käsittelyn hinta määräytyisi kuntien tai kunnallisten jäteyhtiöiden ja pakkausten tuottajien välisessä neuvottelussa. Edellä sanottuun viitaten talousvaliokunta huomauttaa, että vaikka pakkausjätteiden kiinteistökohtaisessa keräyksessä on paikallisesti hyvin toimivia kaupallisia markkinoita, ei tämä ole asian tila koko valtakunnan laajuisesti. Markkinapuutetesti ja mahdollinen kilpailutilanteen käsilläolo ilmenee varsin erilaisena eri puolilla maata. Koko maassa yhdenmukaisesti sovellettavaksi tuleva lainsäädäntö näyttäytyy paikallisiin olosuhteisiin peilattuna erilaisena hyvin samoin tavoin ja kysymyksenasetteluin kuin hankintalainsäädännön kilpailuttamisvelvoite.

Talousvaliokunta toteaa, että ehdotetun sääntelyn hyväksyttävyyden EU:n valtiontukisääntelyn kannalta on osin tulkinnanvarainen, joskin johtoa saadaan monopolin sallivien kumulatiivisten kriteerien luettelosta.

Lakiehdotuksen 36 §:llä säädettäisiin hankintojen osittamisesta eli kilpailuttamisesta pieninä kokonaisuuksina. Taustalla on samankaltainen ajatus kuin hankintalainsäädännön jakamisvelvoitteessa: pienten toimijoiden markkinoilla oloa pyritään tukemaan sen varmistamiseksi, että markkinoilla on useampia toimijoita. Tässä kontekstissa kilpailuttamiselementti voi johtaa kuitenkin paradoksaalisesti tilanteeseen, jossa kilpailuttamisen myötä urakan voittanut taho saa niin hallitsevan osuuden markkinasta, ettei muille toimijoille jää elintilaa ja kilpailu vähenee myös urakan ulkopuolelle jääneeltä osin.

Hankinnan jakamisella voidaan yleisesti turvata pienten yritysten säilymistä markkinoilla, mutta erityisesti jätehuoltotoimialalla tätä mallia ei voida pitää kaikissa olosuhteissa erityisen tehokkaana ratkaisuna. Talousvaliokunnan asiantuntijakuulemisissa on tuotu esille, että jätehuollon tehokkaan toteuttamisen kannalta jätteidenkeruun koordinointi kunnallisen yhteisön toimesta — kuljetusreittien optimointi mukaan lukien — voi olla kokonaisuutena tehokkaampaa kuin itse näiden toimijoiden erillisinä urakoina toteuttamana.

Talousvaliokunnan kokoavia huomioita. Talousvaliokunta pitää ehdotettua sääntelyratkaisua kaiken kaikkiaan perusteltuna ottaen huomioon erityisesti EU-tasoisien sääntelyn asettamat reunaehdot. Talousvaliokunta korostaa, että kiristyvät kierrätystavoitteet ja -velvoitteet tarkoittavat kierrätysmateriaalin määrän merkittävää lisääntymistä ja tätä myötä lisääntyviä mahdollisuuksia jäte- ja kierrätystoimialan yrityksille. Ehdotetun järjestelmän puutteena voi kuitenkin olla se, että kunnallisten monopolien luominen alalle voi syrjäyttää sellaista kilpailua, joka tyypillisesti edis-

Valiokunnan lausunto TaVL 20/2021 vp

tää uusien, aiempaa tehokkaampien toimintamallien kehittämistä. Kiertotalous ja siihen kytkeytyvät lähialat ovat Suomessa nykyisellään vahvan vientipotentiaalin alueita. Talousvaliokunta pitää tärkeänä, että jätelainsäädäntö tunnistaa tämän mahdollisuuden ja osaltaan tukee resurssivisaisten teknologioiden toimialan kehittämistä. Julkisoikeudellisten toimijoiden vahva rooli tulee käyttää kehittämisen ja uudistumisen hyödyksi.

Kielletyn valtiontuen tunnusmerkistön täyttymistä kunnallisten jäteyhtiöiden osalta ei voida täysin poissulkea yksinomaan sillä perusteella, että yksityisille yhtiöille annettavat urakat kilpailutetaan. Kuntien jätehuolto-yhtiöiden osalta huomiota pitää kiinnittää eri toimintojen linkittymisestä toisiinsa, mistä voi seurata sellaista taloudellista etua, jota voidaan hyödyntää markkinoilla kilpailua vääristävällä tavalla.

Alan toimijat ovat pitäneet siirtymäaikoja lyhyinä. Siirtymäaikoja on perusteltu erilliskeräyksen nopealla käynnistämällä jäsenvaltioita sitovien kierrätystavoitteiden saavuttamiseksi ja pakkausten tuottajien kustannusvastuun toteuttamisella vuodesta 2023 alkaen. Arvioon siirtymäaikojen oikeasuhtaisuudesta vaikuttaa tässä yhteydessä se, että muutoksen ennakoidaan kasvattavan markkinaa sekä kuntien vastuulle kuuluvan että yritys-jätteen kuljetuksessa, mikä pienentää yritysten riskiä liiketoiminnan loppumiselle ja kalustoinvestointien menettämiselle kuljetusjärjestelmän muutoksen yhteydessä.

Talousvaliokunta pitää siirtymäaikoihin kohdistuvaa kritiikkiä kuitenkin sillä tavoin perusteltuna, että se esittää ympäristövaliokunnan harkitsevan pakkausjätteiden kuljetuksen siirtymäajasta säädettäväksi siten, että säännökseen tulisi vähimmäissiirtymäaika, poistamalla siirtymäsäännöksestä sana ”viimeistään”.

Hallituksen esitykseen sisältyy toimeenpano- ja seurantatoimenpide, jonka mukaan ympäristöministeriö asettaa työryhmän seuraamaan sivutuotteita ja jätteeksi luokittelun päättymistä koskevan sääntelyn täytäntöönpanoa ja toimivuutta. Työryhmän tehtävänä olisi myös arvioida tarvetta säätää erillisestä, ympäristölupamenettelyä kevyemmästä menettelystä, jossa ratkaistaisiin jätteeksi luokittelun päättymisen silloin, kun asiasta ei ole säädetty EU:ssa tai kansallisella asetuksella. Tässä yhteydessä arvioidaan myös tapauskohtaisen päätöksenteon keskittämistä yhden valtion viranomaisen tehtäväksi. Talousvaliokunta pitää tätä tärkeänä ja kiirehtii työryhmän asettamista ja sen työn valmistumista.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Talousvaliokunta esittää,

että ympäristövaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto TaVL 20/2021 vp

Helsingissä 28.5.2021

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Juhana Vartiainen kok
varapuheenjohtaja Hanna Kosonen kesk
jäsen Atte Harjanne vihr
jäsen Mari Holopainen vihr
jäsen Eeva Kalli kesk
jäsen Pia Kauma kok
jäsen Riitta Mäkinen sd
jäsen Matias Mäkynen sd
jäsen Minna Reijonen ps
jäsen Hussein al-Taee sd
jäsen Veikko Vallin ps
jäsen Johannes Yrttiaho vas
varajäsen Anders Adlercreutz r (osittain)

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Teija Miller

Valiokunnan lausunto TaVL 20/2021 vp
Eriävä mielipide /kok ja ps

ERIÄVÄ MIELIPIDE

Perustelut

Jätelain tarkoituksena on edistää Marinin hallitusohjelmaan sisältyviä kirjauksia, joilla lisätään jätteen kierrätystä ja siten vahvistetaan Suomen roolia kiertotalouden edelläkävijänä. Kokoomuksen eduskuntaryhmä katsoo, että jätelain tavoitteet ovat hyviä ja kannatettavia. Keinot tavoitteiden saavuttamiseksi eivät kuitenkaan ole vaikuttavia tai alalla toimivia yrittäjiä reilusti kohtelevia.

Hallituksen esityksessä keskitytään ennen kaikkea jätteiden keräämiseen. Jotta sinänsä kannatettaviin tavoitteisiin voitaisiin päästä, tulisi tukea kiertotalouden kannalta olennaisia materiaalikierroksen vaiheita, kuten jätteiden käsittelyä ja uusioraaka-aineiden kysynnän vahvistamista. Lain tulisi kannustaa ensi sijassa siihen, että pakkauksista kertyvää jätettä olisi vähemmän tai se olisi paremmin kierrätettävissä. Keskeistä Suomen alhaisen kierrätysasteen nostamiseksi olisi tuotteen koko elinkaaren tarkastelu ja jatkokäytön parempi mahdollistaminen.

Tällaisenaan jätelaki ei tosiasiallisesti edistä kierrätysasteen nousua, sillä jätteen kerääminen ei vielä ole kierrätystä.

Ehdotetut siirtymäsäännökset

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL 58/2010 vp) edellyttänyt 3—4 vuoden siirtymäaikaa kuljetussopimusten päättämiseksi silloin, kun kunta päättää siirtyä kiinteistön haltijan järjestämästä kuljetuksesta kunnan järjestämään kuljetukseen.

Esitetyt siirtymäajat ovat paitsi kohtuuttoman lyhyet toiminnan sopeuttamisen kannalta myös ristiriidassa perustuslakivaliokunnan antaman lausunnon kanssa. Muiden kiinteiden yhdyskuntajätteiden osalta siirtymäaika on käytännössä mitätön. Biojätteiden ja muiden kiinteiden jätteiden siirtymäaikojen tulisi olla yhdenmukaiset.

Riittävät siirtymäajat ovat tarpeen, sillä muutos voi johtaa yrityksissä tehtyjen kalustohankintojen kuoletustarpeen nopeutumiseen ja tarpeeseen tehdä uusia investointeja.

Kaksoisjärjestelmä mahdollistettava

Kotitalouksien jätteiden kuljetus on voitu toteuttaa kahdella eri tavalla 1970-luvun lopulta lähtien. Kuljetus on toteutettu joko kunnan toimesta tai siten, että kotitalous tilaa jätteenkuljetuksen joltakin alalla toimivalta yritykseltä. Noin puolet Suomen kunnista käyttää nykyään kiinteistönhaltijan järjestämää jätteenkuljetusta. Nyt hallituksen esitys heikentäisi kuntien ja asiakkaiden hyväksi kokemaa järjestelmää. Hallituksen esityksessä nykyinen kaksoisjärjestelmä lakkaisi kunnan järjestämisvastuulla olevien erilliskerättävien jätteiden (biojäte, pienmetallijäte, kuitu-, lasi-, metalli- ja muovipakkausjäte sekä muut mahdolliset erilliskerättävät jätelajit) kuljettamisen osalta.

Valiokunnan lausunto TaVL 20/2021 vp
Eriävä mielipide /kok ja ps

Kokoomuksen eduskuntaryhmä katsoo, että mahdollisuus kaksoisjärjestelmään on säilytettävä siellä, missä sen katsotaan parhaiten palvelevan tarpeita. Alueelliset erityispiirteet tulee huomioida myös jätelain osalta, sillä kunnat ja niiden tilanteet vaihtelevat.

Monesti kuljetusyrittäjien vapaa kilpailu on asiakkaan kannalta paras ratkaisu. Kunnilla on oltava jatkossakin täysimääräinen mahdollisuus hoitaa jätteiden kuljetus kiinteistön haltijan järjestämänä. On huomattava, että EU:n jätedirektiivi ei edellytä muutoksia kuljetusjärjestelmään. Päätös kadottaisi yksityisiltä kuljetusyrittäjiltä asiakkaat, työt ja työpaikat. Kansallinen ylisääntely johtaisi koko kuljetusjärjestelmän kunnallistamiseen. Esimerkiksi Pohjois-Pohjanmaalla toimi 18 kuljetusyrittästä jätealalla ennen kuljetusten kunnallistamista, kun niitä on nyt enää neljä.

Muutosta perustellaan sillä, että yritysten toimintamahdollisuudet turvataan kunnan kilpailutuksessa asettamalla kilpailutukselle vaatimuksia. Kunnat voisivat tosin poiketa hankintojen pilkkomisesta vetoamalla esimerkiksi alueen pieneen kokoon. Muutoksen tarpeellisuutta on perusteltu myös sillä, että kaksoisjärjestelmä olisi kuormittanut kunnallista päätöksentekoa ja tuomioistuinta. Valmistelun aikana ei ole kuitenkaan kyetty osoittamaan tällaisen hallinnollisen taakan olemassaoloa.

Vasemmistohallitus kaventaa keskustan tukemana yrittäjien toimintaedellytyksiä ja kuntien itsehallintoa. Tämä siitä huolimatta, että valmistelun aikana ei ole kuitenkaan kyetty osoittamaan kunnan keskitetysti järjestämän kuljetusmallin taloudellisia hyötyjä tai että kierrätys olisi tehokkaampi niissä kunnissa.

Sama yrittäjävihamielinen ilmapiiri sekä kuntien itsehallinnosta piittaamaton asenne on leimannut esimerkiksi myös soten valmistelua. 19.5.2021 julkaistun OECD:n selvityksen mukaan Suomi häviää vertailumaille ulkomaisten investointien houkuttelussa. Tilanteen korjaamiseksi OECD suosittelee Suomelle tehottoman ja raskaan sääntelyn uudistamista, byrokratian vähentämistä ja kilpailun edistämistä. Sen sijaan, että Marinin hallitus noudattaisi suosituksia, se lisää byrokratiaa ja julkista tuotantoa — eli toimii päinvastoin suosituksia. Koronakriisin jälkeen yritystoiminnan edellytysten näivettäminen on viimeinen asia, jota Suomeen tarvitaan.

Ehdotettu 80 %:n tuottajavastuu ei kannusta riittävästi tehokkuuteen — ylimääräiset kustannukset valuvat kuluttajille.

Pakkausjätteiden erilliskeräyksen järjestäminen kunnan ja tuottajan yhteistoimintana ja siihen kytketty korvausten sopiminen on kansallinen sääntelyratkaisu, jossa tuottajille jää maksettavaksi 80 % pakkausjätehuollon kokonaiskustannuksista. Suomessa pakkausjätehuolto on toiminut asianmukaisesti ja maltillisin kustannuksin.

Esitetty malli heikentää yksityisten yritysten liiketoimintamallien kehittämismahdollisuuksia, koska toteutus on sidottu kunnan järjestämään jätteenkuljetukseen siirtymiseen. Täysi tuottajavastuu olisi oikeudenmukaisempi vaihtoehto myös aiheuttaja maksaa -periaatteen näkökulmasta. Siinä tuottajat voisivat toteuttaa operatiivisen vastuunsa eri tavoin: kilpailuttamalla itse, ostamalla kilpailutusjärjestelyt tai erilaisin puitejärjestelyin. Esitettyssä vaihtoehdossa ei jätteenkuljetusta järjestävällä kunnalla ole riittävää kannustusta järjestää kierrätystä tehokkaimmalla tavalla. Korkeammat hinnat valuvat lopulta kuluttajien maksettaviksi.

Valiokunnan lausunto TaVL 20/2021 vp
Eriävä mielipide /kok ja ps

Pakkausten erilliskeräysvaatimukset ulottaminen vain isompiin taajamiin

Hallitus esittää, että taajamissa sijaitsevat kiinteistöt, joilla on vähintään viisi asuinhuoneistoa, olisivat velvollisia erilliskeräämään eri pakkausmateriaalinsa. Erilliskeräyksen laajentaminen kaikissa taajamissa lisäisi järjestelmän kustannuksia tarpeettoman paljon suhteessa toteutuneisiin pakkausjätteiden keräysmääriin. Tarkoituksenmukainen rajaaminen poistaa tarpeen säätää kunnille mahdollisuudesta lieventää asetuksen velvoitteita omilla jätehuoltomääräyksillään.

Erilliskeräysvelvoite tulisi laajentaa ensi vaiheessa koskemaan vähintään 5 huoneiston kiinteistöjä yli 10 000 asukkaan taajamissa.

Lopuksi kokoomus katsoo, että niin yrittäjiä ja kuljettajia kuin omakoti- kuin kiinteistöasukkaidakin edustavat tahot ovat vastustaneet kaksoisjärjestelmästä luopumista. Myös työ- ja elinkeinoministeriö sekä eduskunnan apulaisoikeusasiamies esittivät kritiikkiä ehdotuksesta ja sen vaikutuksista. Kaikkiaan kokoomus painottaa, että ympäristötavoitteet ja työllisyyden edistäminen kulkevat parhaimmillaan käsi kädessä. Näennäisiä uudistuksia, jotka heikentävät lähtötilannetta, ei tule toteuttaa.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että ympäristövaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 28.5.2021

Pia Kauma kok
Veikko Vallin ps
Minna Reijonen ps